دەستوری عێراق تەواوە، گا گورواوە كلكی ماوە. . . عەتای مەلا كەریم

لەو دارستانە زەردەدا دووریانێک هەیە، بەڵام بمبورن من ناتوانم بە هەردوكیاندا گەشت بكەم چونكە وەک دەبینن من تەنها یەک ڕێبوارم. [ڕۆبەرت فرۆست]1

زۆر لەسەر دەستوری عێراق وتراوەو نوسراوە، ئەو دەستورە وەک دەڵێن گوناهی پێوە نەماوە. بەندە لەو باوەڕەدایە كە ئەو دەستورە تەواوو بێعەیبەو هەموو ئەو ئامانجانە دەدات بە دەستەوە كە لەپێناویدا دارێژراوە وەک:

1. بەرپابوونی شەڕی ناوخۆ لە سەرتاسەری ئەو وڵاتەدا كە هەرگیز وڵاتێكی یەككگرتو نەبووە تەنها لەژێر ڕم و تیر و نێزەدا نەبێت.
2. داسەپاندنی حوكمی شەریعەت كە بە بڕوای من هیچ ئاینێک لەگەڵ دەوڵەتدا نایەتەوە ئەگەر باسی فەرمانڕەوایی دیموكراسی و دەوڵەتێكی سەردەمیانە بكەین، ئیتر ئەو ئاینە ئیسلام بێت یان بوزی، كریستیان بێت یان كاكەیی. ئاین و دەوڵەت یان بەگشتیتر بڵێین ئایدۆلۆژیاو حوكم واتە دیكتاتۆرییەت و سەركوت وحوكمی ئاگرو ئاسن. واتە ئەو تۆتێلیاریزمەی كە هیتلەرو ستالین و مۆسۆلینی و چەندەهای دیكە هەر یەكە بە شێوازێک و لەژێر ناوێكدا، كە خۆی و هەزارانی هاوبیری بە پیرۆزو سەرو ڕەخنەی زانیوە، پیادەی كردووە. من ڕاستم واتە حەقم، تۆ هەڵەیت واتە ناهەقیت دێیتە سەر ڕێبازەكەی من یان بتكوژم!
3. نابەكامكردنی هەرێمی كوردستان.
4. چەككردنی هێزی پێشمەرگەی كوردستان.
5. كوژاندنەوەی پزیسكی هەموو ئازادییە مەدەنییەكان و نابەكامكردنی مافەكانی مرۆڤ.

پێدەچێت شیكاركردنی برگە بە برگەی ئەو دەستورە پێویست نەبێت لە كاتێكدا كە تەنها مادەی دووەم ناسنامەی ئەو دەستورە دەدات بەدەستەوە.

مادەی دووەم: یەكەم-ئیسلام ئاینی فەرمی (ڕەسمی) دەوڵەتەو سەرچاوەی بنەڕەتی تەشریعە. 2

پێویستە لێرەدا ئەوە ڕونبكەمەوە كە من بە تایبەت هیچ شتێكی دیاریكراوم نییە دژی ئاینی ئیسلام و لەم گوتەیەشدا نە ترس بەدی دەكەم و نە ماستاویش بۆ كەس سارد دەكەمەوە! بە بڕوای من ئاینی ئیسلام ئاینێكە وەک هەموو ئاینەكانی دیكە، هەمان شێوازی بیروباوەڕو ئایدیۆلۆژیاو لاهوتییەت و مەسەلەكانی دیكە بە ئاین دەیگرێتەوە. پێدەچێت لە سەردەمە مێژوییە جیاجیاكاندا هەر ئاینە پشكی خۆیشی هاویشتبێتە سەر تیرۆرو پێشێلكردنی مافەكانی مرۆڤ و كوشتوبڕ. 3

دەوڵەت و ئاین دوو شتی لێكجیاوازن؛ یان ئەگەر كەسێک باس لە كۆمەڵگای مەدەنی بكات دەبێت یەكەم هەنگاو ئەو دوو شتە لەیەک جودابكاتەوە.

شۆڕشی فەرەنسی شۆڕشێك نەبوو تەنها دژی پاشاو دەرەبەگایەتی، شۆڕشێک بوو بۆ دەرهێنانی دەسەڵات لە دەستی قەشەكان. ئەوان خوازیاری ئەوە نەبوون كە ئاین

لەناوببرێت، لەڕاستدا مانیفێستی پارتی کۆمۆنیستیش داوایەکی وەهای بەرز نەکردەوە، بەڵکو ووتیان ئاین پەیوەندی هەیە بە بیروباوەڕو قەناعەتی تاکەکەسەکانەوەو پێویستە لە دەوڵەت و دەسەڵات جیابکرێتەوەو بەزۆر بەسەر کەسدا دانەسەپێت. لەهیچ شوێنێکیش دیاری نەکراوە ئەو ئاینە ئیسلامە یان جولەکە، مەسیحییە یان یەزیدی و بەهایی بەڵکو هەموو ئاینەکان دەگرێتەوە.

هەر ئاینێک ببێت بە ئاینی فەرمی (ڕەسمی) وڵاتێک و ببێتە سەرچاوەی تەشریعی ئەو وڵاتە واتە دەسەڵاتی ڕەهاو تۆتاڵی دراوە بەو ئاینەو شەریعەتەکەی کردوە بە دەستور ئیتر باسکردن لە دیموکراسیەت و مافی مرۆڤ و هەرشتێکی دیکە لە دەرەوەی شەریعەتی ئەو ئاینە شتێکی پوچ و بێبناغەیەو یەکسەر بەتاڵ دەبێتەوە.

دارێژەرانی ئەو دەستورە زۆر هۆشیارانە لە بڕگەی (ئەلف) دا ئەو مەسەلەیەشیان بەتەواوی چەسپاندوە:

ئەلیف: نابێت یاسایەک دابرێژرێت دژی حوکمە جێگیرەکانی ئیسلام بێت.

لێرەدا بە بڕوای من واتە بەشێکی زۆری مادەو بڕگەکانی ناو ئەو دەستورە پوچەڵ و بێبناغەن و هەر لە ئەمڕۆوە کەس بەهیوایان نەبێت.

ب: نابێت یاسایەک دابرێژرێت دژی پرنسیپەکانی دیموکراتی بێت.

پێدەچێت ئەم بڕگەیە بۆیە دانرابێت کە دڵی کەس نەشکێنن، کە ئەمە لەسەرتاپای دەستورەکەدا هەستی پێدەکرێت و هەر ئەو باسکردنی مافی هەموو کەسەشە بە نیوەناچڵی و نابەکامی و بەگژاچونەوەی مادەو بڕگەکانی ئەو دەستورەیە وای لە من کردووە کە بە پرۆژەی شەڕێکی ناوخۆی خوێناوی بزانم نەک دەستور.

لە کۆمەڵگای مەدەنیدا هەموو کەس ئازادە تەنها لەو کاتەدا نەبێت کە ببێتە سەرچاوەی ئازارو ئازاری کەسانی دیکە بدات. لە مەسەلەی ئاین و زمان و جلوبەرگ و باوەڕو بێباوەڕی و هەڵسوکەوتی تایبەتی و ژیانی خۆیدا ئازادە و کەس بۆی نییە ڕێگای بۆ دیاریبکات. لەکاتێکدا ئەو کەسە منداڵ بێت ڕاستە ئەرکی دایکوباوک یان سەرپەرشتیکارانی یان دەوڵەتە کە سەرپەرشتی شێوازی ژیان و هەڵسوکەوتی بکەن تا دەبێتە کەسێکی پێگەیشتو. ئەمەش لەبەر ئەوەی کە توانا ژیری وجەستەییەکانی هێشتا نەگەیشتونەتە ئەو ڕادەیەی کە بەرژەوەندییەکانی خۆی و کەسانی دیکە بەباشی بناسێت و وەک کورد دەڵێت ڕەش و سپی لەیەک جیابکاتەوە.

دەستورێک ئەگەر بۆ کۆمەڵگایەکی مەدەنی دارێژرابێت پێویستە ئەو ئازادییانە بەشێوەیەکی گشتگیرو بۆ هەموو کەس باسبکات نەک لەژێر شەریعەتی ئاینێکی دیاریکراودا بیانپلیشێنێتەوە ئیتر ئەو ئاینە هەر ئاینێک بێت. ئەگەر هەموو کەس ئازاد بێت لە باوەڕبوون بە هەر ئاینێک کە خۆی دەیخوازێت یان بە بێباوەڕی و بێئاینی ئیتر ئاینی فەرمی دەوڵەت بۆ؟ کە مەراسیم و ڕێورەسمی ئاینی بۆ هەموو کەس ئازاد بێت ئیتر لەخۆدانی حوسەینی بۆ دەبێت بەتایبەت باسبکرێت.

سیادەی عێراق یانی چی؟ سەدام تا بەکونەکەدا چووە خوارەوە هەر پێی لەسەر ئەوە دادەگرت. پێدەچێت کەس لاری لەوە نەبێت کە سیادەی دەوڵەتێک پارێزراو بێت دژی دەستدرێژیکەرانی بێگانە بەڵام ئەوان لێرەدا بە هەمان پێودانگی سەدام مەبەستیان کوردستانەو جیابونەوەی کوردستان یان هەوڵدان بۆی یان پلاندانان بۆی ئەوەیە لەدەستدانی سەروەرێتی و سیادەی نیشتمانی عێراق. سەدام کە کوڕە کوردەکانی لە سێدارە دەدا خۆ بە کارێکی خراپی نەدەزانی، ئەوانەی کە بەو کارە هەڵدەستان هەستیان بە هیچ تاوان و خراپەکارییەک نەدەکرد و زۆر بە پەرۆشەوە جێبەجێیان دەکرد چونکە دەستوری کاتی و هەمیشەیی سەدام ئەوەی چەسپاندبوو کە " هەر کەسێک بیەوێت بەشێک یان

ناوچەیەک لە عێراق جیابکاتەوە و داییبڕێت حوکمی لەسێدارەدانی بەسەردا دەچەسپێت" چونکە ناپاکی گەورەی کردووە بەرانبەر عێراقی مەزن کە لە تاکە یەک گەل پێکهاتووە. بە گوێرەی ئەو بڕگەیە ئەوەی کە کوردەکانی لەسێدارەدەدا ئەرکێکی نیشتمانی ئەنجامداوە بەپێی دەستور و کوردەکانیش خائین بوون بەرانبەر بەو دەستورە!
بەشێوەیەکی گشتی ئەو دەستورە بریتییە لە کۆمەڵێک ماف و ئەرکی تێکەڵ و پێکەڵ و دژ بەیەک کە بە شێوەیەک داڕێژراوە کە شەریعەتی ئیسلام یان ڕونتر بڵێین شەریعەتی شیعە تەوەرەی سەرەکییەتی.

parsendow@hotmail. com
www. knowledgesource. tk

[1] لە کتێبی " 100 پرسیار" ەوە وەرگیراوە.
[2] ئەو ڕستانەی کە بە ڕەنگی سور نوسراون لە دەقی وەرگێڕدراوی ڕەشنوسی دەستوری عێراقەوە وەرگیراون لە وەرگێڕانی سەنتەری ڕۆشنبیری پارێزەران.
[3] بڕوانە کتێبی " تیرۆریزم: چونە ناو ناخی دیاردەیەکی جیهانییەوە" نوسینی باری دەیڤیس، وەرگێڕانی عەتای مەلا کەریم.